

BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QUVCHILARIDA IJODIYLIKNI RIVOJLANTIRISH

Sa'dullayeva Sayyora

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani

15-maktabning boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6621833>

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiylikni rivojlantirishning asosiy shartlari, yo'nalishlari va undan samarali foydalanish yo'llari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: qobiliyat, ijodiy topshiriq, psixologik muhit, ichki motivatsiya, integratsiyalashgan dars, izchilik tamoyili.

O'quvchilarning qobiliyatini rivojlantirish uzluksiz ta'lim tizimi oldidagi shaxs tarbiyasi bilan bog'liq muammolarni hal qilishning zarur shartlaridan biridir. Inson o'z xatti-harakatlari, faoliyati davomida qay darajada mustaqil fikrli bo'lsa, shu qadar tushunchasi keng, aql-idroki yuksak hisoblanadi.

Odatda qobiliyat insonga shaxsning barcha individual psixologik xususiyatlari kabi tabiat tomonidan tug'ma ravishda, tayyor holda berilmaydi, balki hayot davomida va faoliyat jarayonida shakllanadi. [1, 253]

Ibn Sino ta'lim jarayonida quyidagi qoidalarga amal qilish lozim deb hisoblaydi: o'qitishda oddiydan murakkabga qarab borish; bolaning qobiliyat va mayllarini e'tiborga olish; bolaga kuchi etadigan mashqlarni bajaritirish; ta'limni jismoniy mashqlar bilan qo'shib olib borilishi. [2, 40]

O'quvchilarda ijodiy qobiliyatlarning shakllanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratilgan taqdirdagina muvaffaqiyatli rivojlanadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchisining darsdagi rolidagi tub o'zgarish, jarayonning faol ishtirokchisiga aylanishi, qiziqish va ehtiyojlarini qondirish, o'z potentsialini ro'yobga chiqarish imkoniyatiga ega bo'lishi kerak. Ijodiy topshiriqlarni bajarish jarayonida o'quvchilar va o'qituvchining shaxsiy faol o'zaro ta'siri zarur. Uning mohiyati to'g'ridan-to'g'ri va teskari ta'sirlarning ajralmasligi, birgalikda yaratilish sifatida o'zaro ta'sirni anglashdir.

Bola qobiliyati qulay psixologik muhitni talab qiladi. Qobiliyatlarni rivojlantirishga qulay psixologik muhitni yaratish - bolalarning ijodga bo'lgan qiziqishini rag'batlantirish, o'quvchilarning kuchi va qobiliyatiga ishonish, har bir o'quvchini so'zsiz qabul qilish, uning ehtiyojlari, qiziqishlari, fikrlarini hurmat qilish, sharhlar va e'tiqodlarni hisobga olishdan iborat.

Salbiy his-tuyg'ular (tashvish, qo'rquv, o'ziga ishonch va boshqalar) ijodiy faoliyatning samaradorligiga salbiy ta'sir qiladi, ayniqsa boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda, chunki ular hissiyotning kuchayishi bilan ajralib turadi. Yaxshi psixologik iqlim, shuningdek, yaxshi niyat, hamma uchun g'amxo'rlik, ishonch va qat'iyatlilik muhiti yaratilganida hukmronlik qiladi.

Ya'na bir sharti - ichki motivatsiyani yaratish. Aslida ijodkorlik - yuqori o'zini o'zi anglash, o'ziga bo'lgan ishonchga e'tibor qaratgan holda o'rganish uchun ichki motivatsiyaga ehtiyojdir. Shu asosida ijodiy qobiliyatlarni muvaffaqiyatli rivojlantirish mumkin. Keyin kognitiv ehtiyoj, bolaning xohishi, uning nafaqat bilimga bo'lgan qiziqishi, balki izlash jarayonining o'zi, hissiy yuksalish katta ruhiy stress ortiqcha ishlarga olib kelmasligi va bolaga foyda keltirishi uchun ishonchli kafolat bo'lib xizmat qiladi. [3, 15]

Bolaga to'g'ri pedagogik yordam ko'rsatish o'qituvchidan mahorat talab qiladi. U beg'araz, aqlli, do'stona yordam bo'lishi, agar bola o'zi qila oladigan bo'lsa, siz unga hech narsa qila olmaysiz, faqat to'g'ri yo'naltira olish lozim.

Darsda har xil ish shakllarining uyg'unligi o'quvchini faollikka undaydi. Ijodiy topshiriqning maqsadlari va uning murakkablik darajasiga qarab darsda jamoa, guruhli, individual ish shakllarining maqbul aralashuvi qiziqishni oshiradi. Jamoa va guruh shakllarini afzal ko'rish, birgalikda harakat qilish o'qituvchiga bir nechta o'quvchining bilim, ko'nikma va qobiliyatlarini uyg'unlashtirishga imkon beradi, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida aks ettirish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Darsning turli shaklda olib borilishi o'quvch o'zining ehtiyojlari, motivlari va imkoniyatlaridan xabardor bo'ladi, bu esa unga ta'lim yo'lini to'g'rilashga imkon beradi.

Ijodiy topshiriqlar butun sinfga berilishi, ularni amalga oshirishda faqat muvaffaqiyat baholanishi, har bir bolada o'qituvchi individuallikni ko'rishni yaxshi samara beradi. Eng qobiliyatli o'quvchilar uchun butun sinfga berilgan odatiy topshiriqlarni emas, balki alohida tayyorlangan ijodiy topshiriqlarni berish kerak.

Integratsiyalashgan darslar o'quvchining ijodiy muammolarni hal qilish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Topshiriq qanchalik murakkab bo'lsa, uni hal qilish uchun akademik bilimlardan foydalanish zarurati tug'iladi. Murakkab, ammo bolalar uchun bajarilishi mumkin bo'lgan ijodiy ishlarga qiziqishni rag'batlantiradigan va tegishli ko'nikmalarni rivojlantiradigan vazifalar kerak.

Ijodiy topshiriqning mustaqilligi bola qobiliyatining "cho'qqiga" chiqishi va asta-sekin bu balandlikni yuqoriga ko'tarishiga xizmat qiladi. Bu esa maksimal kuch talab qiladigan vazifalarni bolaning mustaqil ravishda hal qilishida ko'rinadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda izchillik tamoyiliga amal qilinadi. Har qanday boshlang'ich ta'lim dasturida ko'zda tutilgan ijodiy mashqlar va topshiriqlarning xususiyati o'quvchilarning ijodiy faolligini jadallashtirishga hissa qo'shmaydi, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali aks etmaydi. Shuning uchun, o'qituvchilar

o'quvchilarning individualligini hisobga olgan holda, murakkablik darajasi turlicha bo'lgan topshiriqlardan foydalanishi maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda yuqoridagi yo'nalish va usullardan foydalanish ta'lim sifati va samaradorligini oshiradi. Demak, ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan ob'ektlar, vaziyatlar, hodisalarni bilish, individual yondashish, sifat jihatidan mukammal bo'lgan turli xil ijodiy topshiriqlar to'plamini yaratish, ijodiy pedagogik va psixologik muhitni hosil qilish har bir boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Boymurodov N. Amaliy psixologiya. –T: “Yangi asr avlodi”, 2008. 253 b.
2. Boshlang'ich ta'limni o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar (o'quv uslubiy majmua). Nizomiy nomidagi TDPU huzuridagi XTXQTMOHM, 2018. 40 b.
3. Ibragimov X.I. va boshqalar. Pedagogik psixologiya. –T: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2009.15 b.